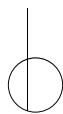

Evaluatie expeditie ondermijning

Bevindingen uit een evaluatie van drie expedities
ondermijning voor wethouders

Jolijn Broekhuizen, Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies
m.m.v. Lex Mellink en Femke Fleskens, Verbeterforum

Amersfoort, april 2019

bureaubroekhuizen

Inhoudsopgave

<u>Samenvatting.....</u>	<u>3</u>
<u>1 Aanleiding en opzet onderzoek</u>	<u>4</u>
<u>2 Ontwikkeling algemene kennisniveau</u>	<u>7</u>
<u>3 Ontwikkeling kennis (gevolgen) ondermijnende criminaliteit.....</u>	<u>8</u>
<u>4 Ontwikkeling bewustzijn nut integrale aanpak ondermijnende criminaliteit</u>	<u>9</u>
<u>5 Aanbevelingswaardigheid van expeditie.....</u>	<u>11</u>
<u>Bijlage 1 Vragenlijst.....</u>	<u>12</u>
<u>Bijlage 2 Algemene verslagen van de expedities</u>	<u>15</u>
Expeditie ondermijning Utrecht, 8 februari	15
Expeditie ondermijning Emmen, 1 maart	17
Expeditie ondermijning Helmond, 29 maart.....	19

Samenvatting

Op verzoek van de Wethoudersvereniging organiseerde Verbeterforum vanuit drie locaties – Utrecht, Emmen en Helmond – en in samenwerking met de desbetreffende gemeentes in februari en maart 2019 een expeditie ondermijning voor wethouders uit het gehele land. Aan de drie expedities hebben 34 personen deelgenomen, die binnen hun gemeente voor een grote diversiteit aan domeinen verantwoordelijk zijn. Elke expeditie kende een eigen invulling en opzet, maar had wel eenzelfde doel. Ten eerste het verstrekken van kennis van ondermijnende criminaliteit: wat het is, wat gevolgen kunnen zijn en wat mogelijke signalen zijn. Ten tweede het creëren van meer bewustzijn dat een integrale aanpak (dus vanuit meerdere domeinen) nodig is om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan.

Verbeterforum vroeg aan Bureau Broekhuizen een evaluatie van deze expedities uit te voeren. Hiervoor betreft de belangrijkste bron een online enquête onder de deelnemers aan de expeditie (welke door 33 van de 34 deelnemers is ingevuld). Tussentijds zijn na elke expeditie de bevindingen uit de enquête teruggekoppeld, zodat (zover nodig en mogelijk) Verbeterforum verbeteringen aan de inhoud en opzet van de volgende expeditie(s) kon doorvoeren. Deze notitie bevat de bevindingen van alle drie de expedities – en is dus de eindnotitie van de evaluatie.

Hoewel er door enkele deelnemers enkele kanttekeningen en aandachtspunten zijn benoemd naar aanleiding van hun deelname, is de overgrote meerderheid van de deelnemers positief over de expeditie. De evaluatie laat zien dat het algemene kennisniveau van de helft van de deelnemers substantieel is toegenomen, bijvoorbeeld van redelijk weinig kennis naar redelijk veel kennis. Daarnaast geeft het merendeel van de deelnemers aan dat ze na hun deelname meer kennis hebben over wat ondermijnende criminaliteit is en over wat mogelijke signalen en (negatieve) gevolgen van ondermijnende criminaliteit zijn. Nog iets positiever zijn deelnemers over de bijdrage van deelname van de training aan hun bewustzijn dat het tegengaan van ondermijnende criminaliteit een integrale aanpak behoeft. Vrijwel alle deelnemers stemmen 'helemaal' in met de stellingen dat ze hier meer bewustzijn en besef over hebben gekregen. Tot slot raadt maar liefst 31 van de 33 deelnemers deelname aan de expeditie ondermijning aan andere wethouders aan. Enkel benoemen dat deelname ook voor burgemeesters van meerwaarde kan zijn.

Kortom – en in antwoord op de hoofdonderzoeksvraag – het meemaken van de expeditie ondermijning leidt bij de meeste deelnemers tot meer zicht op ondermijnende problematiek en tot meer inzicht dat verschillende partijen nodig zijn om dit probleem aan te pakken.

1 Aanleiding en opzet onderzoek

Op verzoek van de Wethoudersvereniging organiseerde Verbeterforum op drie locaties in februari en maart 2019 – in samenwerking met de desbetreffende gemeente – een expeditie ondermijning voor wethouders uit het gehele land. De drie expedities ondermijning vonden plaats in februari en maart: achtereenvolgens in Utrecht (begin februari), Emmen (begin maart) en Helmond (eind maart) en kenden elk een ander programma, een andere invulling. Aan de expedities namen in totaal 34 personen deel.

Verbeterforum heeft Bureau Broekhuizen gevraagd een kleine evaluatie uit te voeren van de expeditie ondermijning om antwoord te krijgen op de volgende vraag:

- In hoeverre leidt het meemaken van de expeditie ondermijning tot meer zicht op ondermijnende problematiek en tot meer inzicht dat verschillende partijen nodig zijn om dit probleem aan te pakken?

Deze evaluatie kent drie bronnen: een online vragenlijst onder deelnemers van de expeditie, de observatie van de senior onderzoeker tijdens één van de expedities en van de verslaglegging van een junior onderzoeker van de drie expedities.

De huidige notitie betreft de eind- en totale evaluatie van de drie expedities. Tussentijds zijn – in het kader van actiegericht onderzoek – van elke expeditie de bevindingen van de enquête geanalyseerd, gerapporteerd en teruggekoppeld. Dit bood de organisator van de expedities – Verbeterforum – de mogelijkheid op basis hiervan de opzet van de eerstvolgende expeditie (zover nodig) te verbeteren.

De verslagen van de drie expedities – welke in bijlage 2 staan – laten de grote diversiteit aan de invulling (opzet en inhoud) van de drie expedities zien. In vogelvlucht was per expeditie het programma als volgt:

- Utrecht: toelichting Utrechtse aanpak, inleiding Verbeterforum en BZK, op de fiets door de wijk Overvecht, langs ondergrondse parkeergarage (incl. opdracht), flat Ibisdreef, Mitros woningcorporatie, dialoog, Amsterdamsestraatweg (incl. opdracht), nabespreking/afronding.
- Emmen: inleiding burgemeester Emmen en Verbeterforum, in twee busjes op pad, toelichting directeur vereniging parkmanagement bedrijventerreinen, rondrijden langs en uitstappen bij (verschillende) industrieterreinen, uitstappen en toelichting bij plek voormalig clubhuis No Surrender, dialoog, nabespreking/afronding.
- Helmond: inleiding burgemeester Helmond en Verbeterforum, in drie busjes op pad, toelichting aanpak PIT bij gemeente Asten, bezoek aan perceel in Someren, onderweg opdracht witwassen, toelichting burgemeester Laarbeek, wandeling Leonardusbuurt, bezoek nagebootste hennepcontainer, toelichting ondermijning in autoverhuursector en bekijken huurauto met verborgen ruimtes, nabespreking/afronding.

Elke expeditie is begeleid door mensen uit de praktijk: bijvoorbeeld van de gemeente, de politie en de woningcorporatie.

Vragenlijst

Voor deze kleine evaluatie ontwikkelde Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies een vragenlijst om af te nemen onder de deelnemers aan de expeditie. Na enkele tests is deze online geprogrammeerd. Deze vragenlijst bevat de volgende thema's:

- Enkele achtergrondkenmerken van de deelnemers;
- Kennisniveau ondermijnende criminaliteit voor en na deelname aan de expeditie;
- Ervaren ontwikkeling van kennis, bewustzijn en inzicht in (gevolgen van) ondermijnende criminaliteit en wat nodig om deze criminaliteit effectief tegen te gaan.
- Of de deelnemer de expeditie aan andere wethouders aan zou bevelen.

De gehele vragenlijst staat weergegeven in bijlage 1.

Respons en verantwoordelijkheden onderzoeksgroep

De vragenlijst werd aan het einde van de expeditie onder de aandacht gebracht van de deelnemers. Met name in Utrecht en Emmen vulden de meeste deelnemers de vragenlijst direct in. In Helmond gebeurde dit met name na afloop van de expeditie-dag (maar wel uiterlijk een week na deze expeditie).

De respons van de vragenlijst is zeer goed, van de 34 deelnemers hebben er 33 de online vragenlijst ingevuld: 97%.

Tabel 1 Respons per expeditie en in totaal

	Aantal deelnemers	Aantal respondenten	% respons
Utrecht	11	11	100
Emmen	11	10	91
Helmond	12	12	100
Totaal	34	33	97

De terreinen waar de wethouders verantwoordelijk voor zijn, staan weergegeven in tabel 2. Ten eerste valt op dat de deelnemers aan de expeditie voor een grote diversiteit aan thema's/terreinen verantwoordelijk zijn. Ten tweede dat wethouders op het gebied van subsidies en vergunningen, ruimtelijke ordening, onderwijs en economische zaken enigszins oververtegenwoordigd zijn. Ten derde valt op dat het aantal wethouders dat verantwoordelijk is voor openbare veiligheid – hetgeen vaak als hoofdthema gezien wordt als het ondermijnende criminaliteit betreft – beperkt is: vier wethouders, waarvan er drie in Utrecht aanwezig waren.

Tabel 2 Verantwoordelijkheid deelnemende wethouders (N=33)

	Aantal deelnemers verantwoordelijk voor.. ¹			
	Utrecht	Emmen	Helmond	totaal
openbare orde en veiligheid	3	0	1	4
toezicht en handhaving	0	4	1	5
subsidies en vergunningen	3	9	2	14
ruimtelijke ordening (bijv. ruimtelijke ontwikkeling, wonen)	5	4	3	12
werk en inkomen	1	4	3	8
maatschappelijke ondersteuning	2	2	4	8
kunst, cultuur, erfgoed	1	2	3	6
onderwijs	2	3	5	10
jeugd(zorg)	2	2	5	9
Sport	3	3	3	9
energie, groen, dieren	1	4	4	9
economische zaken	3	4	3	10
dienstverlening aan burgers (bijvoorbeeld Burgerzaken)	0	2	1	3
overige (bijv. financiën, vastgoed, verkeer, ministerie BZK, P&O, ICT, milieu)	8	2	5	15

Leeswijzer

In paragraaf 2 staat de ontwikkeling van het algemene kennisniveau door deelname aan de expeditie centraal. Paragraaf 3 betreft de toename van kennis over (de gevolgen van) ondermijnende criminaliteit centraal. Paragraaf 4 richt zich op de toename van het bewustzijn dat ondermijnende criminaliteit een integrale aanpak behoeft. Tot slot beschrijven we in paragraaf 5 in hoeverre en waarom deelnemende wethouders de expeditie ook aan andere wethouders aanraden.

¹ Meerdere antwoorden mogelijk. Enkele open antwoorden zijn nog bij bestaande categorieën ingedeeld.

2 Ontwikkeling algemene kennisniveau

De deelnemers aan de expeditie is gevraagd hoeveel kennis ze voorafgaand aan de expeditie hadden en hoeveel erna. Tabel 3 laat zien dat het merendeel van de deelnemers redelijk veel of redelijk weinig kennis hadden. Een klein deel had heel weinig kennis en maar één deelnemer heel veel kennis.

Deelnemers aan de expeditie in Utrecht hadden relatief het meest kennis voorafgaand aan de expeditie, gevolg door Helmond. Deelnemers aan de expeditie in Emmen hadden relatief het minste kennis.

Tabel 3 Kennisniveau voorafgaand aan de expeditie (N=33)

	Utrecht	Emmen	Helmond	Totaal
heel veel kennis	1	0	0	1
redelijk veel kennis	7	2	5	14
redelijk weinig kennis	1	3	7	11
heel weinig kennis	2	5	0	7
totaal	11	10	12	33

Tabel 4 Kennisniveau ontwikkeling: van voorafgaand tot na de expeditie (N=33)

	Na afloop				totaal
	heel veel kennis	redelijk veel kennis	redelijk weinig kennis	heel weinig kennis	
Voorafgaand					
heel veel kennis	1	0	0	0	1
redelijk veel kennis	1	12	1	0	14
redelijk weinig kennis	0	8	3	0	11
heel weinig kennis	0	1	6	0	7
totaal	2	21	10	0	33

Tabel 4 laat zien dat van de 33 deelnemers aan de expeditie bijna de helft (16) na deelname een hoger kennisniveau rapporteert dan voor deelname (de groen gekleurden). Deze toename is er met name bij personen die voor de expeditie redelijk of heel weinig kennis van ondermijnende criminaliteit hadden. Opvallend is één persoon die stelt na de expeditie minder kennis te hebben dan ervoor. Hoewel dit vanwege de anonimiteit van de enquête niet met zekerheid te stellen is, vermoeden we dat dit de persoon betreft die tijdens de expeditie meerdere keren aangaf nu pas te weten hoe weinig ze eigenlijk weet.

Eerder lieten we zien dat het aanvankelijke kennisniveau wisselend was bij de drie expedities (zie ook tabel 3). Dit leidt er ook toe dat de kennistoename per expeditie ook wisselend is. Bij de expeditie in Utrecht (met een relatief hoog kennisniveau vooraf) heeft 3 van de 11 deelnemers een stap voorwaarts in kennis gezet, in Emmen (met een relatief laag kennisniveau vooraf) 7 van de 10 deelnemers en in Helmond (met een gemiddeld kennisniveau vooraf) 6 van de 12 deelnemers.

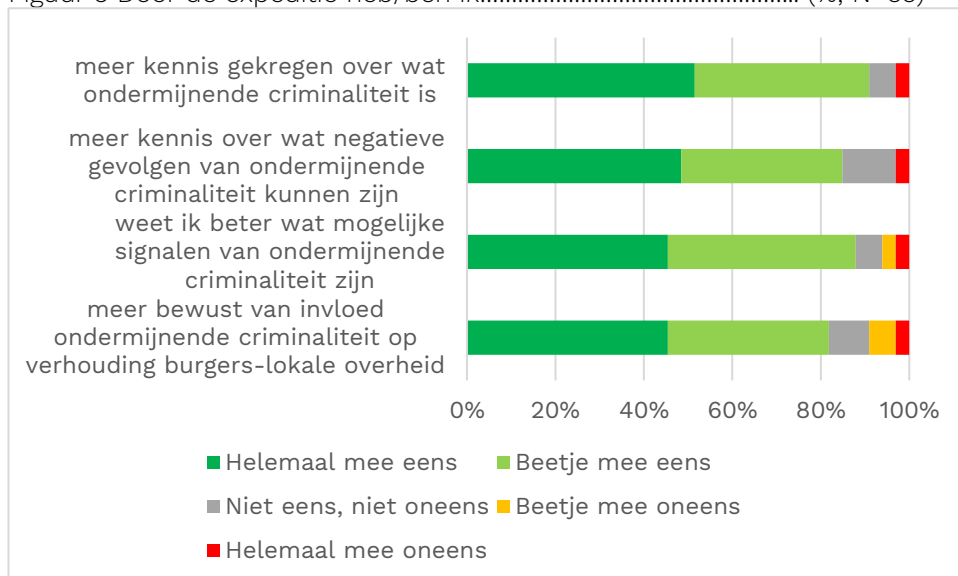
3 Ontwikkeling kennis (gevolgen) ondermijnende criminaliteit

In de vorige paragraaf keken we naar de algemene kennisontwikkeling. In deze paragraaf beschrijven we in hoeverre deelname aan de expeditie – volgens de deelnemers – heeft bijgedragen aan meer kennis over ondermijnende criminaliteit, waaronder signalen en gevolgen van deze criminaliteit.

Figuur 5 laat zien dat vrijwel alle deelnemers stellen dat ze door de expeditie meer kennis hebben gekregen over wat ondermijnende criminaliteit is: 51% is het hier helemaal mee eens, 39% een beetje. Hiernaast benoemt een ruime meerderheid van de deelnemers dat ze meer kennis hebben gekregen over wat negatieve gevolgen van ondermijnende criminaliteit kunnen zijn: 49% is het hier helemaal mee eens, 36% een beetje. Eveneens een grote meerderheid heeft aan door de expeditie beter te weten wat mogelijk signalen van ondermijnende criminaliteit zijn: 46% is het hier helemaal mee eens, 42% een beetje. Tot slot benoemt een groot deel van de deelnemers dat ze zich door de expeditie meer bewust van zijn dat ondermijnende criminaliteit een negatieve invloed op de verhouding tussen burgers en lokale overheid kunnen hebben: 46% is het hier helemaal mee eens, 36% een beetje. Er zijn hierin geen significante verschillen tussen de drie expedities.

Kortom, het merendeel van de deelnemers vindt dat de expeditie bijdraagt aan hun kennis over ondermijnende criminaliteit: wat het is, wat signalen zijn en wat negatieve gevolgen kunnen zijn.

Figuur 5 Door de expeditie heb/ben ik..... (%; N=33)

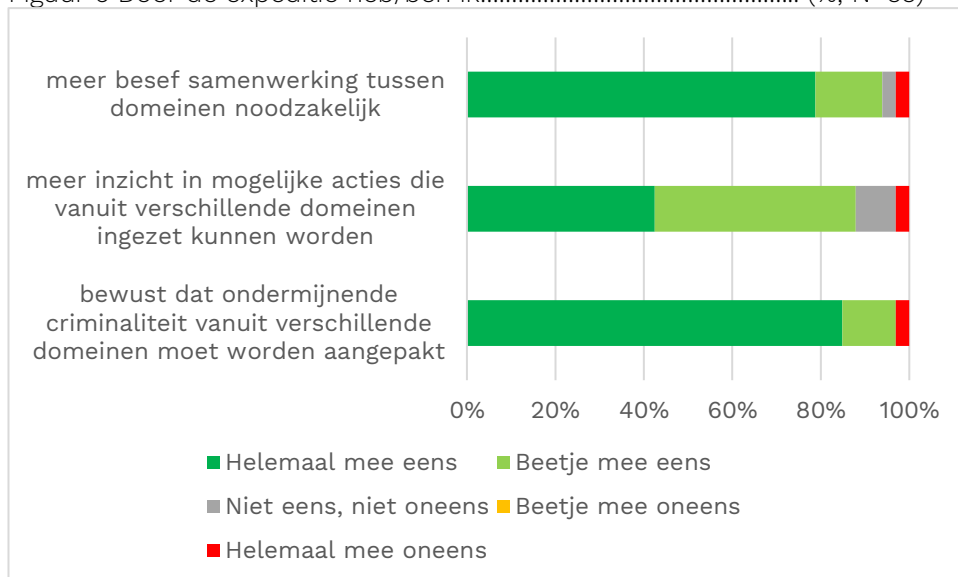

4 Ontwikkeling bewustzijn nut integrale aanpak ondermijnende criminaliteit

In deze paragraaf gaan we in op de mate waarin deelname aan de expeditie volgens de deelnemers zelf bijdraagt aan hun bewustzijn dat ondermijnende criminaliteit een integrale aanpak behoeft: dat het tegengaan van ondermijning niet alleen het veiligheidsdomein betreft, maar ook andere terreinen.

Figuur 6 geeft weer dat vrijwel alle deelnemers aan de expeditie door hun deelname meer besef hebben gekregen dat samenwerking tussen domeinen noodzakelijk is om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan: 79% is het hier helemaal mee eens, 12% een beetje. Hiernaast stelt het merendeel van de deelnemers dat ze door de expeditie meer inzicht hebben gekregen in mogelijke acties die vanuit verschillende domeinen ingezet kunnen worden om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan: 42% helemaal mee eens, 46% een beetje mee eens. Tot slot vindt bijna elke deelnemer dat ze zich door de expeditie meer bewust zijn geworden dat ondermijnende criminaliteit vanuit verschillende domeinen moet worden aangepakt: 85% is het hier helemaal mee eens, 12% een beetje. Er zijn hierin geen significante verschillen tussen expedities.

Figuur 6 Door de expeditie heb/ben ik..... (%; N=33)

Hiernaast benoemen enkele deelnemers op de vraag wat nog andere positieve of negatieve gevolgen zijn van de expeditie dat het hen de ogen heeft geopend over het bestaan, de grootte en de gevolgen van de problematiek en (in aansluiting op bovenstaande) dat ze er (integraal) mee aan de slag moeten. Enkele voorbeelden: *“Ik ga het onderwerp ondermijning agenderen in het college, met name de integrale aanpak.”* En *“De impact op mensen die slachtoffer zijn geworden van een criminele organisatie. volgens mij denkt het gros van de mensen dat het hun niet zal overkomen dat ze hun huis of schuur verhuren aan kwaadwillende lui.”*

Met name aangaande de expeditie in Utrecht werden er bij deze vraag ook wat meer kritische punten over de expeditie genoemd: door 3 van de 11 deelnemers. Zij stellen dat er meer aandacht besteed had kunnen worden aan wat ondermijning precies/was (en hoe men daar verschillend over denkt), dat men meer casuïstiek/echte voorbeelden had verwacht en had gehoopt op meer diepgang. Nadere analyse wijst uit dat deze kritische noties met name afkomstig zijn van personen die voorafgaand aan de expeditie al redelijk veel kennis over ondermijnende criminaliteit hadden.

Buiten enkele van deze kritische noties bij de expeditie laten deze en de voorafgaande paragraaf een overwegend positief beeld zien. Er is zowel een ervaren meerwaarde van de expeditie als het gaat om de ontwikkeling van kennis (paragraaf 3), als wanneer het gaat om het creëren van bewustzijn over het belang van een integrale aanpak (deze paragraaf). Als we de resultaten van figuur 5 en 6 met elkaar vergelijken, dan zien we dat de deelnemers het meest enthousiast zijn (het 'helemaal eens zijn') over de bijdrage van de expeditie aan het bewustzijn van de noodzaak, het belang van een integrale samenwerking om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan.

5 Aanbevelingswaardigheid van expeditie

Van de 33 deelnemers aan de expeditie zouden 31 deelname aan deze expeditie aan andere wethouders aanraden, één niet en één weet het niet. We vroegen de deelnemers hun antwoord toe te lichten.

Veel deelnemers benoemen de expeditie leerzaam. Enkele voorbeelden: *'Zeer zinvolle expeditie. Ik heb 3 collegae die in deze bestuursperiode zijn gestart en daarom veel kennis kunnen opdoen tijdens deze expeditie.'* en *'Vooral voor bestuurders zonder eerdere ervaring/kennis van veiligheidsdomein erg belangrijk!* en *'Betere bewustwording over wat ondermijning is en hoe signalen te herkennen zijn'.*

Hiernaast geeft men aan dat de expeditie ook bij anderen bij kan dragen aan het creëren van bewustzijn van het belang van een integrale aanpak: *'Niet iedere wethouder is zich bewust van dat ondermijning zich niet tot 1 portefeuille beperkt. Goed om dit bewustzijn te vergroten.'* en *'De expeditie laat duidelijk zien dat een gemeente brede aanpak nodig is tegen ondermijning en dat je dit op andere vlakken zoals zorg ook gaat helpen.'*

Tot slot waardeert een aantal deelnemers de praktische insteek. Zo stelt een deelnemer: *'Zien met eigen ogen en reflecteren is altijd beter dan erover horen of lezen'.* En een ander: *'Je krijgt een ander beeld doordat je het met eigen ogen kunt zien, voor de expeditie was het voor mij een papieren verhaal. Nu heb ik mensen ontmoet die het aan de lijve hebben ondervonden. Dan verandert je beeld, het is voor mij nu tastbaarder.'*

De persoon die de expeditie niet aanraadt vond – zoals al eerder aan de orde gekomen – dat de expeditie te weinig casuïstiek bevatte. De persoon die zegt het niet te weten stelt: *'Het ging veel over stedelijke wijkaanpak. In een gemeente met dorpen spelen andere thema's en bestuurlijke dilemma's. Een G4 stad is dan niet heel relevant.'* Deze twee personen hebben aan de Utrechtse expeditie deelgenomen.

Tot slot is de deelnemers nog gevraagd of ze nog andere dingen dan reeds gevraagd wilden opmerken aangaande de inhoud/opzet van de expeditie. Hier werden nog wat aandachtspunten naar voren gebracht die eerder nog niet aan de orde zijn gekomen in deze notitie, zoals het letten op de tijd, het toevoegen van een winkelcasus, het organiseren van een expeditie samen met burgemeesters, wat meer aandacht (direct aan het begin van het programma) voor het leren kijken en het oppakken van signalen, meer aandacht voor het thema mensenhandel. Deze aandachtspunten zijn tussentijds aan Verbeterforum teruggekoppeld, zodat deze gebruikt konden worden bij de inrichting van de volgende expeditie.

Tot slot werden er bij deze laatste vraag van de enquête ook weer enkele positieve noties geplaatst, zoals *'Ik heb er enorm van genoten en vond het helemaal geweldig. vooral ook dat we met mensen en wijkagenten uit de verschillende wijken gesproken hebben.'* en *'goede organisatie, ga zo door.'*

Bijlage 1 Vragenlijst

Beste deelnemer,

U heeft vandaag deelgenomen aan een expeditie aangaande ondermijnende criminaliteit. Voor een evaluatie van deze training willen we u vragen anoniem een klein aantal vragen over uw deelname aan deze expeditie te beantwoorden. Het invullen zal maar **ongeveer 5 minuten** duren.

U kunt de link hier aanklikken, dan opent de vragenlijst vanzelf:
<http://www.createsurvey.com/s/nFiPCu/> Mocht dit niet lukken, vraag Femke of Lex dan even om hulp.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Vriendelijke groet,

Jolijn Broekhuizen
Bureau Broekhuizen – onderzoek en advies

1. Voor welk(e) domein(en) bent u (deels) verantwoordelijk? U mag meerdere antwoorden geven.

- openbare orde en veiligheid
- toezicht en handhaving
- subsidies en vergunningen
- ruimtelijke ordening (bijv. ruimtelijke ontwikkeling, wonen)
- werk en inkomen
- maatschappelijke ondersteuning
- kunst, cultuur en erfgoed
- onderwijs
- jeugd(zorg)
- sport
- energie, groen, dieren
- economische zaken
- dienstverlening aan burgers (bijv. vergunningen, Burgerzaken)
- wil ik liever niet zeggen
- anders namelijk.....

2. Hoeveel kennis had u over ondermijnende criminaliteit voorafgaand aan uw deelname aan de expeditie?

- heel veel kennis
- redelijk veel kennis
- redelijk weinig kennis
- heel weinig kennis

3. Hoeveel kennis vindt u dat u nu (na afloop van uw deelname aan de expeditie) over ondermijnende criminaliteit heeft?

- heel veel kennis
- redelijk veel kennis
- redelijk weinig kennis
- heel weinig kennis

bureaubroekhuizen

4. *Wilt u voor de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het er mee eens bent?*

	Helemaal mee eens	Beetje mee eens	Niet eens, niet oneens	Beetje mee oneens	Helemaal mee oneens
Door de expeditie heb ik meer kennis gekregen over wat ondermijnende criminaliteit is.					
Door de expeditie heb ik meer kennis gekregen over wat negatieve gevolgen van ondermijnende criminaliteit kunnen zijn.					
Door de expeditie weet ik beter wat mogelijke signalen van ondermijnende criminaliteit zijn.					
Door de expeditie ben ik mij er meer bewust van geworden dat ondermijnende criminaliteit een negatieve invloed kan hebben op de verhouding tussen burgers en de lokale overheid.					

5. *Wilt u ook voor de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het er mee eens bent?*

	Helemaal mee eens	Beetje mee eens	Niet eens, niet oneens	Beetje mee oneens	Helemaal mee oneens
Door deze expeditie ben ik er mij meer van bewust geworden dat ondermijnende criminaliteit vanuit verschillende domeinen moet worden aangepakt					
Door deze expeditie heb ik meer inzicht gekregen over mogelijke acties die vanuit verschillende domeinen ingezet kunnen worden om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan.					
Door deze expeditie besef ik meer dat samenwerking tussen domeinen noodzakelijk is om ondermijnende criminaliteit tegen te gaan.					

bureaubroekhuizen

6. In de vorige vragen benoemden we enkele mogelijke gevolgen van uw deelname de expeditie. Zijn er nog andere positieve of negatieve gevolgen die u ervaren heeft door uw deelname aan de expeditie?

.....
.....
.....

7. Zou u deelname aan deze expeditie aanraden aan andere wethouders?

- ja
- nee
- weet ik niet

8. Kunt u uw antwoord op de voorgaande vraag toelichten?

.....
.....
.....

9. Bent u er vandaag de hele dag bij geweest?

- ja
- nee, ik ben weggegaan na.....

10. Tot slot, zijn er nog andere dingen die u aan ons mee wil geven? Bijvoorbeeld over de opzet of inhoud van de expeditie of over deze korte enquête?

.....
.....
.....

Bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 2 Algemene verslagen van de expedities

Auteur: Femke Fleskens

Expeditie ondermijning Utrecht, 8 februari

Om 9:30 uur ging het programma van start op het stadskantoor Utrecht. De deelnemerslijst bestond uit 8 wethouders uit verschillende gemeentes, een burgemeester en een medewerker van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. De deelnemers werden welkom geheten door Han Looijen, Andy Clijnk en Lex Mellink. Er werd een korte inleiding gegeven van de dag, de Utrechtse aanpak, de Veiligheidscoalitie, introductie van het programma, toelichting op de beoogde doelen, het parallel lopend onderzoek en versterking weerbare overheid publieke ambtsdragers. De expeditie bestond uit twee blokken, in de ochtend werd begonnen in Overvecht en lag de focus meer op ondermijning in wijken. Tijdens de lunch zou op de ochtend gereflecteerd worden. In de middag was er een programma op de Amsterdamsestraatweg en verschoof de focus naar ondernemingen.

Om 10:30 uur werd in drie groepjes van vijf personen op de fiets betrokken richting Overvecht. De groepjes kregen de opdracht bij drie plekken in de wijk te stoppen, alle groepjes in een andere volgorde zodat er verschillende gesprekken zouden ontstaan.

De eerste opdracht vond plaats in een ondergrondse parkeergarage op de Faustdreef. Hier stonden een 'Gebiedsmanager Veiligheid' en een buurtbewoner klaar die ons vertelden, en aan de hand van afbeeldingen lieten zien, wat zich daar had afgespeeld. Het betrof een parkeergarage met garageboxen die met name voor een andere zaken werden gebruikt dan het parkeren van auto's. Er ontstond tijdens het verhaal een dialoog tussen de expert en de deelnemers. Een van de vragen van de deelnemers was wat de rol van de gebiedsmanager was in het sluiten van de parkeergarage. De gebiedsmanager vertelde ons dat hij al langer iets aan de situatie wilde doen. Echter pas nadat er een moord was gepleegd die aan de parkeergarage werd gelinkt en wegens doortastend optreden aan zijn kant, was er pas actie ondernomen. De deelnemers waren onder de indruk van het optreden van de gebiedsmanager en verbaasden zich over deze manifestatie van ondermijning. Er werden nog wat vragen gesteld en hierna moesten we snel door naar de volgende stop.

De tweede plek betrof een flat aan de Ibisdreef. Er stond hier wederom een Gebiedsmanager Veiligheid (Overvecht) voor ons klaar die ons op de hoogte bracht van de ondermijnende activiteiten in die buurt. Het ging hier met name om ondermijnende activiteiten binnen huizen, runners op de straathoeken en schimmige praktijken 's avonds op het schoolplein. De gebiedsmanager vertelde ons tevens over de buurtgerichte aanpak ondermijning waarbij de focus lag op het zoeken naar zogenaamde hefboomen in het systeem om maatschappelijke weerbaarheid te vergroten. De deelnemers gingen hierop in en stelden nog meer vragen over de activiteiten en aanpak van de gebiedsmanager en zijn team. De gebiedsmanager wilde ons ter verduidelijking

een filmpje laten zien die dit mooi zou weergeven. Op het moment dat wij er waren deed het filmpje het niet, maar de inhoud ervan symboliseerde het verhaal van de gebiedsmanager over het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid. Het filmpje is later nagestuurd aan degenen die hem niet konden zien. Er was nog tijd ingepland om verder de flat in te gaan om rond te kijken, maar hier was helaas geen ruimte meer voor.

De derde stop vond plaats bij Mitros, een woningcorporatie. Er ontstond een gesprek met de buurtbeheerder van de woningcorporatie. Hij vertelde ons meer over hun werkzaamheden in de wijk en welke situaties er zich zoal hadden voorgedaan in de afgelopen tijd. Een van de deelnemers vroeg naar de specifieke soorten ondermijning die er daar gaande waren. Dit kwam in die buurt met name neer op hennepkwekerijen en dealen onder zogenaamde 'doorlopen' onder de flats. Mitros springt in het geval van het vermoeden van een hennepkwekerij in en ontruimt in samenwerking met de politie de betreffende woning. Tevens vertelde een andere buurtbeheerder over de situatie waarbij nog niet zo lang geleden een vrouw opgepakt werd voor prostitutie.

De planning was om gezamenlijk om 12:30 te lunchen op het wijkbureau in Overvecht. Doordat elke groep bij de tussenstops wat langer was stil blijven staan, liep dit echter uit naar ongeveer 13:15. Tijdens de lunch werd er een terugblik geworpen op het ochtendprogramma, in goede banen geleid door Lex. Er ontstond een gezamenlijk gesprek tussen de deelnemers over wat ze hadden gezien die ochtend. Dit betrof met name de gevolgen die ondermijning met zich mee kan brengen. Vervolgens vertelde iedere deelnemer wat over zijn/haar ervaringen in situaties van ondermijning. Veel ambtsdragers bleken ervaring te hebben met ondermijning en gaven aan hier niet altijd raad mee te weten. Zo ontstond er een discussie over welke problemen zich voordoen en hoe dit het beste aangepakt kan worden.

Tijdens het dialoog werd ook aangegeven dat het weliswaar zichtbaarder is geworden wat ondermijning in de praktijk betekent, maar nog niet zo zeer wat we hiertegen kunnen doen. Tevens wilde iemand meer diepgang van het onderwerp en minder de focus op algemene criminaliteit en meer focus op specifiek ondermijning.

Tijdens de lunch werd al wel duidelijk dat door de verschillende inzichten vanuit ieder zijn portefeuille/gemeente, we al verder waren dan toen we de dag begonnen.

Na de lunch werd er vervolgd met de Expeditie. We fietsten gezamenlijk naar het 'huis' op de Amsterdamsestraatweg. Hier stond wederom een gebiedsmanager voor ons klaar en gaf ons de opdracht mee om in groepjes door de straat te lopen en een foto te maken indien we dachten dat ergens achter de voorgevel ondermijnende activiteiten zouden plaatsvinden. Nu focuste het thema ondermijning zich meer op ondernemingen waar ondermijnende activiteiten plaatsvinden. We liepen in groepjes elk op een ander deel van de straat. Elk groepje had verschillende foto's gestuurd naar het emailadres die we hadden meegekregen.

Eenmaal terug bij het 'huis' kregen we een presentatie van de gebiedsmanager. Zij vertelde ons over hun werkzaamheden in de opsporing van ondermijning in de straat. Ze hadden bijvoorbeeld een onderzoek gedaan naar alle kapsalons in de straat. Hieruit kwamen geen sterke aanwijzingen naar voren dat er sprake was van ondermijning bij deze kappers. Veel van de deelnemers hadden een andere uitkomst verwacht. Dit bleek ook uit de foto's die de groepjes hadden ingestuurd, die met name bestonden uit kapsalons en restaurants met afwijkende openingstijden. De gebiedsmanager werd tevens ondersteund door een wijkagent die ons vertelde over hoe het er in de praktijk in dat gebied aan toe ging. Hierbij ging het wederom om personen die zonder al te duidelijke baan een dure auto reed en soortgelijke voorbeelden.

De discussie die hierna volgde was van korte duur aangezien het inmiddels bijna 16:00 uur was en sommige deelnemers aan een strak tijdschema verbonden waren. Lex deed een afrondend praatje en bedankte iedereen voor zijn/haar komst. De vragenlijst werd toegelicht en rondgestuurd aan alle deelnemers. Vervolgens fietste iedereen rond 16:00 uur terug naar het stadskantoor en was het programma afgelopen.

Expeditie ondermijning Emmen, 1 maart

De deelnemers van de expeditie werden 9.30 ontvangen door de burgemeester van Emmen: Eric van Oosterhout. De heer Van Oosterhout heette de deelnemers welkom en vertelde uitgebreid over zijn eigen ervaring met ondermijning. Aansluitend lichtte de gastheer van de expeditie, Lex Mellink, de meer praktische zaken van de dag toe. De activiteiten, het centrale thema en de specialisten die ons hierin gingen begeleiden kwamen hierin aan bod. De specialisten van die dag waren de heer Jasper Harmsen, operationeel specialist van de politie, en de heren Jos Harms en Gertjan Wilms, die ons door de gemeentelijke bril naar ondermijning lieten kijken. Ook de deelnemers, bestaande uit tien wethouders en een oud-wethouder, stelden zich allen kort voor. Elke deelnemer vertelde iets over zijn of haar achtergrond en in hoeverre hij/zij reeds bekend was – op welke manier dan ook - met ondermijning. Expeditieleider Lex Mellink benoemt in dit eerste deel van het programma als doel van de expeditie: het op een andere manier te 'leren kijken' naar ondermijning.

Rond 10:30 werd aangevangen met het inhoudelijke programma en werd de groep verdeeld over twee busjes. De eerste stop was bij Herman Idema, directeur vereniging parkmanagement bedrijventerreinen. Dhr. Idema vertelde over de verschillende ondermijnende activiteiten op het betreffende bedrijventerrein. Hij noemde de BV's die op naam van de kinderen van criminelen werden gezet, omdat die 'schoon' zijn. Ook vertelde hij over het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (het CCV) dat het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) heeft ontwikkeld om zo 'schimmige' bedrijfjes te weren. Naarmate het verhaal zich vorderde en er verschillende casussen naar voren kwamen, ontstond er meer discussie tussen de heer Idema en de deelnemers en onderling, met name over de mate van de problematiek. Sommigen konden niet direct geloven dat bepaalde casussen daadwerkelijk op die manier zich hadden afgespeeld of hadden het probleem zelf minder omvangrijk ingeschat. Een deelnemer liet blijken de geschetste problematiek

wat overdreven te vinden en sprak de vrees uit nooit meer 'op een normale manier' naar bepaalde bedrijven (zoals een nagelsalon of wokrestaurant) te kunnen kijken.

De expeditie werd vervolgd naar de volgende locatie. Onderweg lichtten de in de busjes aanwezige 'specialisten' aan de hand van de omgeving in over wat we allemaal (niet) zagen. Zo wees de politie op een wagen met een Duits kenteken op een industrieterrein, waaruit hij af kon leiden dat het een Duitse huurauto was. Dit viel hem (wel) op omdat dergelijke huurauto's doorgaans niet over de grens mogen én omdat je zo'n auto niet op zo'n plek verwacht.

De tweede stop betrof de plek waar het voormalige clubhuis van de motorclub No Surrender stond. De heren Harmsen, Harms en Wilms vertelden over de activiteiten van de motorclub en het 'hoe en waarom' van het sluiten en slopen van het clubhuis. Nu was het een kaal terrein gelegen tussen verscheidene wegen, waar nauwelijks iemand kwam. Er werden door de deelnemers vragen gesteld en rondgelopen.

Onderweg naar de volgende locatie reden we door een bedrijventerrein waar veel twijfelachtige bedrijvigheid was. Er stonden grote bedrijfspanden waar veel onduidelijk materiaal in opgeborgen lag en gesloten fabrieken met witte bestelbusjes voor de deur. Waar men normaal doorheen zou rijden zonder hier veel acht op te slaan, werden dergelijke zaken nu wel opgemerkt door de deelnemers. Enkele deelnemers namen zich voor ook in hun eigen gemeente eens een bezoek te brengen aan dergelijke bedrijventerreinen.

De volgende locatie betrof een bedrijventerrein waar van alles gebeurde, maar waar het niet duidelijk was wat precies de activiteiten waren. Er lagen overal grote hopen materialen en puin. Naast sommige van deze terreinen stonden opmerkelijk genoeg een aantal zeer dure auto's. Na wat te hebben rondgelopen, stapte men na ongeveer tien minuten weer in de busjes. Op het moment dat de heer Harms weer wilde wegrijden, blokkeerde een auto de weg. Blijkbaar was onze komst niet onopgemerkt gebleven. De man achter het stuur stapte uit en stelde wat vragen aan de heer Harms. Het leek erop dat de man een vergunning wilde 'regelen' op deze manier. De heer Harms werkt bij de gemeente Emmen en houdt zich onder andere bezig met vergunningen. Dhr. Harms nam wat papieren van de man aan en zei hem na het weekend op het gemeentekantoor weer te woord te staan. De deelnemers leken het 'stukje actie' wel toepasselijk te vinden op deze dag vol schimmige zaakjes.

Tijdens de goed verzorgde lunch werd de ochtend uitgebreid geëvalueerd. Het was een proces van verwerking en verbazing. Een aantal deelnemers gaf aan tot dan toe geen benul te hebben gehad van (de omvang van) sommige ondermijnende activiteiten die die ochtend aan bod waren gekomen. Het gesprek werd voortgezet na de lunch in een aparte ruimte. Hier wisselde men tevens, onder leiding van de heer Mellink, ervaringen en verhalen uit. Door de deelnemers werden voorbeelden genoemd vanuit de eigen gemeenten. Er werden vragen gesteld over wat men tegen bepaalde ondermijnende activiteiten kan doen. Ook hier kwam naar voren dat de aanwezigen zich nu meer bewust van de problematiek zijn en gedurende de expeditie met een andere bril kijken.

Na de lunch werd langs een aantal terreinen gereden waar mogelijk het een en ander aan ondermijnende activiteiten plaatsvond. Hier werd echter niet meer uitgestapt, ook met het oog op de tijd.

Met bijna alle deelnemers werd aan het eind van de dag, rond drie uur, de dag nog kort doorgesproken en geëvalueerd. Er klonk een positief geluid. Sommige deelnemers gaven aan nu het inzicht te hebben dat ze nog (te) weinig afweten van bepaalde ondermijnende activiteiten die die dag aan de orde waren gekomen. Een wethouder merkte op dat hij “voor het eerst na zo’n dag minder wist dan aan het begin”, doelend op de onzichtbaarheid die zo kenmerkend is voor ondermijning. Een ander stelde dat hij “had geleerd wat hij nog niet wist”. Hiernaast wordt benoemd dat men zich nu bewust is dat dit thema niet alleen voor de afdeling OOV is, maar voor alle afdelingen van een gemeente. Als aandachtspunt wordt opgemerkt dat men het jammer vond dat nu alleen op de bedrijventerreinen en landelijke locaties werd gekeken en niet in een winkelstraat of andere stedelijke bedrijvigheid.

Han Looijen (wethoudersvereniging) en Femke Fleskens (Verbeterforum) lichtten tot slot nog het een en ander toe over de expeditie ondermijning zoals die in Utrecht was uitgevoerd. Daar was bijvoorbeeld wel sprake van een combinatie van stedelijke en landelijke ondermijning. Tevens werd een vragenlijst van Bureau Broekhuizen aan de deelnemers rondgestuurd betreffende hun ervaringen van de dag.

Expeditie ondermijning Helmond, 29 maart

De derde expeditie ondermijning vond plaats in Helmond. De inhoud van het programma was samengesteld door Peter Knoops en Babs van den Broek. De heer Knoops is programmaleider aanpak ondermijning basisteam Peelland en mevrouw Van den Broek is teammanager Veiligheid en Naleving in Helmond. Tevens waren op de dag zelf Lex Mellink, Han Looijen, Jeroen van Gool en Femke Fleskens aanwezig.

Om 9:00 uur werden de 12 deelnemers welkom geheten door de burgemeester van Helmond: mevrouw Elly Blanksma. Mevr. Blanksma lichtte het belang van de expeditie toe en putte hierbij uit haar eigen ervaringen met ondermijning. Ook maakte ze duidelijk dat de burgemeester en de wethouders een belangrijke rol hebben in de aanpak van ondermijning en het van groot belang is dat er niet alleen over wordt gepraat, maar men het ook in de praktijk kan duiden. Om 9:30 uur neemt dhr. Mellink het stokje van de burgemeester over. De eerdere expedities worden besproken en ook het belang ervan wordt aangestipt. De opdracht die de wethouders meekrijgen, is om anders te leren kijken en een nieuwe ‘bril’ op te zetten. Dhr. Mellink neemt tot slot het programma met de deelnemers door. Tijdens het voorstelrondje komen de vakantieparken naar voren, waar mogelijk veel ondermijnde criminaliteit plaatsvindt. De vakantieparken komen ook uitgebreid aan bod in de - parallel hieraan lopende - ontwikkeling van een Virtual Reality instrument betreffende ondermijning.

bureaubroekhuizen

De wethouders zijn opgedeeld in drie groepen die elk worden begeleid. De groepen worden vervoerd in twee politiebusjes en een gehuurd busje. In de eerste groep gaan Babs van den Broek en Femke Fleskens (verslaggever) naar Asten waar de eenheidscoördinator hennep voor ons klaar staat. De tweede groep bestaat uit begeleiding door een politieagente en Han Looijen, die een route door Someren afleggen langs objecten met een bijbehorend verhaal. De derde groep wordt begeleid door een politieagente en Lex Mellink, die een voormalige lab-locatie bezoeken in Gemert-Bakel.

Voor de eerste groep stond aanvankelijk een bezoek aan een Damocles sluiting op het programma. Hier eenmaal aangekomen bleek deze te zijn uitgesteld, dus vervolgden we onze tocht naar het gemeentehuis van Asten. Hier worden we opgewacht door Frank Sluijters, eenheidscoördinator van de gemeente Asten. De heer Sluijters geeft, samen met Loreen, een mooie presentatie over verscheidene hennepkwekerijen die de laatste jaren zijn opgerold in de omgeving. Het PIT, Peelland Interventieteam, blijkt hierin een belangrijke rol te hebben gespeeld. Het PIT heeft onder andere een perceel in Someren aangepakt waar meerdere illegale praktijken plaatsvonden. Ook is er een LIO opgezet; Lokaal Informatie Overleg. Duidelijk wordt dat het Peelland meerdere middelen heeft ontwikkeld om gezamenlijk criminele activiteiten te signaleren en aan te pakken. Dhr. Sluijters neemt ons mee naar het perceel in Someren om het verhaal een beeld te geven. Op het terrein vertelt hij nog het een en ander over hoe het mogelijk was dat de voormalige eigenaar van het perceel dergelijke activiteiten heeft kunnen klaarspelen zonder dat iemand dit heeft opgemerkt.

Onderweg krijgt de groep tevens een opdracht te vervullen. Er wordt een tas de bus in gegooid met daaraan een briefje bevestigd waarop staat: *“Je hebt zeven miljoen aan zwart geld, hoe was je dit binnen drie maanden wit?”* Gedurende de tocht komen verscheidene antwoorden aan bod. Mogelijkheden als het geld investeren in onroerend goed, de aankoop van paarden of investeren in zandbaggerschepen passeren de revue. Aan het einde van de dag werd meer in de richting van de handel in Bitcoins gedacht.

Om 12:15 uur krijgen de deelnemers een verzorgde lunch aangeboden bij de burgemeester van Laarbeek; Frank van der Meijden. Onder het genot van een mooi verhaal van de burgemeester aangaande de ondermijnende activiteiten in de gemeente Laarbaak, nuttigen de wethouders hun lunch. Dhr. Van der Meijden vertelt over zijn termijn als burgemeester die al was begonnen door een crisis in de ondermijnende sferen. Tevens vertelt hij over de kampjes in Laarbeek die als een soort vrijstaat fungeren voor allerlei vormen van criminaliteit. Hij vertelt over de kampbewoners die bij elke raadsvergadering op de publieke tribune zitten als een vorm van intimidatie. Wederom komt hier het PIT naar voren, die in de ogen van de burgemeester operationeel zeer efficiënt is en een toevoeging aan slagkracht heeft betekend. Ook de doodsb bedreigingen aan zijn adres komen langs als vorm van ondermijning. Het is al met al een indrukwekkend verhaal waarbij het belang van het zowel kunnen duiden als aanpakken van ondermijnende criminaliteit nog maar eens duidelijk wordt.

Na de lunch vertrekt de eerste groep richting buurthuis 't Huukske, waar Elske van woningcorporatie Volksbelang voor ons klaar staat. We gaan te voet door

de Leonardusbuurt waar veel sociale huurwoning gevestigd is. We komen een luxe Mercedes tegen waar een groepje van ongeveer tien jonge mannen omheen hangt. We passeren pleintjes waar volgens Elske vroeger veel criminaliteit plaatsvond, maar nu is aangewezen als fouilleergebied. We komen langs een groot leegstaand pand waar al jaren geen winkel meer in gevestigd is. Wederom vinden hier veel PIT controles plaats.

We vervolgen onze tocht en om 14:30 uur komen we aan bij een – door de politie – nagebootste hennepcontainer. Het is een indrukwekkend gedetailleerde kwekerij waar de nodige uitleg wordt gegeven door de politieagent ter plaatse. Buiten de container worden alle mogelijke manieren toegelicht over hoe stroom voor een dergelijke kwekerij illegaal afgetapt kan worden, zodat dit onder de radar blijft.

Een uur later aanschouwen we voor het politiebureau een huurauto waar veel verborgen ruimtes in ontdekt zijn. Hein Oudshoorn, coördinator autoverhuur binnen de eenheid Oost-Brabant, en zijn collega informeren ons over de politionele bemoeienis ten aanzien van deze branche. Autoverhuurbedrijven blijken een kwetsbare bedrijfstak te zijn die relatief eenvoudig misbruikt kan worden teneinde criminele doeleinden. Vorig jaar is in Tilburg daarom een vergunningstelsel ingevoerd om de malafide bedrijven te weren. De mannen zijn inspirerend in hun enthousiasme aangaande de aanpak van ondermijnende criminaliteit in de autoverhuurbranche.

Om 16:30 uur vindt er een nabespreking plaats. Tijdens de evaluatie vertelden de wethouders over hun ervaringen van de expeditie. Het werd ten eerste als positief ervaren dat er een mix was van grote en kleine criminaliteit. Daarnaast werd opgemerkt dat ondermijning nu pas tastbaar was geworden. Hierbij kwam de Mercedes uit de Leonardusbuurt weer terug, waar de wethouder nu met een andere bril naar keek. Een deelnemer sprak hierop de mooie woorden dat je ondermijning pas kan zien, als je wilt kijken. De expeditie gaf ondermijning volgens hem de verdieping die het nodig had. Je weet al het een en ander, maar als je met je neus op de feiten wordt gedrukt geeft dit meer effect dan weer het gesprek erover te voeren.

Er werd door een deelnemer ook opgemerkt dat de expeditie motiveerde om iets te gaan doen. Om ondermijning als een meer integraal probleem te zien en dit ook op die manier aan te pakken. Het probleem blijkt iets van het hele college te zijn en niet alleen de burgemeester. In het verlengde hiervan werd de vraag opgeworpen of we als overheid ooit aan de voorkant zouden komen aangaande de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Een integrale aanpak leek hierbij wederom de juiste oplossing te zijn. Meer concreet: een PIT-achtig team oprichten.

De deelnemers is tot slot gevraagd een vragenlijst naar hun deelname aan de expeditie in te vullen. Het programma eindigde om 17:15 uur.